

Nagy-Csere Áron

Lesállás történeti olvasatban
Gyakorlati útmutató
történészeknek megoldókulccsal

NEMRÉG egy országos napilap arról számolt be, hogy Tőkés László, az Európai Parlament alelnöke a romániai Bihar Megyei Labdarúgó Szövetség elnökéhez, Viorel Vanceához fordult hivatali fejléces levélben. Ha hihetek a fordításnak (a cikkhez mellékelt román nyelvű szöveget¹ ugyanis nem értem), Tőkés azt kéri, hogy vizsgálják felül a román labdarúgás legalacsonyabb szintjét jelentő ötödosztályú bajnokságban 2-2-es végeredménnyel zárult Rév – Partiumi Keresztény Egyetem SE mérkőzést. Tőkés így fogalmaz: *„Mint a Partium FC labdarúgó csapat egyik játékosának az apja, megdöbbenéssel vettem tudomásul a Réven lejátszott mérkőzésen történeteket. Másrészt, az Európai Parlament alelnöki minőségében, többek között a sportért is felelős tisztségemnél fogva elfogadhatatlannak tartom a mérkőzés bírói hármasának viselkedését, amellyel megpecsételték a mérkőzés eredményét. Az Európára jellemző fair play jegyében és szellemében kérem, hogy fogadják el a Partium Sportklub elnökének panaszát az említett mérkőzés újrajátszásával kapcsolatban.”*²

Tőkés László sajtófőnöke, Demeter Szilárd – a levél által kiváltott felháborodást tompítandó – azt nyilatkozta a *Népszabadságnak*, hogy a Tőkés Máté (Tőkés László fia) által elnökölt *„Partium FC-t véleményük szerint sorozatosan érik hátrányos megkülönböztetések az ötödosztályú román futballbajnokságban”*.³

A cikkekben nem olvasható semmi arról, vajon élőben vagy videofelvételről látta-e Tőkés László az összecsapást, ha látta egyáltalán, ahogyan arról sem tudhatunk meg semmit, vajon lesállásra vagy más szabálytalanságra hivatkozva nem adta meg a játékvezető a Partium gólját.

A szövegekből úgy látszik, az, hogy a pályán mi történt valójában, nem is érdekkel senkit, az állítólagos történéseknek ugyanakkor minden megszólaló jelentést próbál tulajdonítani: Tőkés a meccsen történetek helyes értelmezéséhez térbeli, pontosabban szimbolikus földrajzi (Európa) kulcsot kínál. Demeter időbeli kontextusba, ok-okozati összefüggésbe helyezi a történéseket. A *Népszabadság* újságírója pedig analógiás módon gondolkodik, amikor is arra hívja fel a figyelmet, hogy korábban – a vád szerint – Tőkés felhasználta hivatali pozícióját fia anyagi előnyszerzése érdekében. De hogyan csinálná a történész?

*

¹ A levél itt lelhető fel: <http://nol.hu/media/file/attach/91/09/00/000000991-6773.pdf>

² ÁRKOSI RÉVÉSZ, 2010.

³ N. N., 2010.

„Dozsa Sport-kőr Labdarúgó Szakosztály
Sztálinváros.

Társadalmi Labdarúgó Szövetség.

Helybe.

1955 május hó-22-én lejátsszot bajnoki labdarúgó mérkőzéssel kapcsolatban, az alábbi észrevételeink vannak.

A játékvezető a mérkőzés elsőpercétől kezdve nemvult ura a mérkőzésnek mely megmutatkozot abban hogy a mérkőzés alatt több súlyos sérülések voltak melyre egyáltalán nemfigyelt fel. Ezenkívül voltak kisebb és nagyobb szabálytalanságok is amikre szintén nemreagált a játék vezető.

Az első félidő első 10 percében a technikum jobb hátvédje durva sportszerűtlen cselekedetével elvágta a Dozsa balszélsőjét akinek a jobb vállkulcs csontja eltörtött. Az eset Pochner László elv. [előtt] történt. Ezt de az utána való sportszerűtlen megmozdulásukat sem vette figyelembe a bíró sporttárs, mind azt amit a Technikum sportolói elkövettek.

A játék vezető sporttárs bizonytalansága vagy a rosziindulata még továbbra is megmutatkozot a mérkőzés hátralevő részén.

Az elsőfélidőben vagyis amikor a Dozsa berugta az első gollját a partjelző lesálást intett amit a bíró nemvett figyelembe, bár figyelmeztetve let a csapatkapitányon keresztül. Azt a kijelentést tette hogy a pályán ő a bíró és a pája ura.

Ezzel szemben a második félidőben amikor a Dozsa Szebeni Rudolf nevű játékosa még szemben állt a Technikum hátvédjével amikor a lövés elszállt feletük ugrot ki a nevezet játékos, amit a partjelző újra lesálásra intette. A játékvezető eztsem vette figyelem hanem engedte továbbra is a játékot. Ezután a Dozsa játékosa a kapuban rugta a labdát ami vissza pattant és ekkormár a fenti játékosnemhibázot hanem belőtte a labdát a kapuban. A Technikum játékosainak reklamációjára és a partjelző véleményére a már megadott gollt vissza vonta.

Viszont a partjelzőnek nemvult igaza mert Szebeni Rudolf Dozsa játékosához ellenföltől került a labda. Vagyis amikor a labda szál befelé a Technikum hátvédje hozzá ért leakarta fogni ami nemsikerült nekik és így Szebeni az elszalasztott labdára ugrutki és rugta be a gollt.

A második félidő közepe felé viszont egy jogtalan 11-est adot meg a játékvezető. Amikor a Dozsahátvédje és a Technikum csatára igyekezet megszerezni a labdát a játékvezető úgy ítélte hogy a Dozsa játékosa feltartoztatta a csatárt és 11-es jár.

Valóban pediglen semi szabálytalanság nemvult, mert a Technikum csatára a lendülettől nemtudot megállni és így neki szaladt a Dozsa védelmének. Viszont a Technikum csatára mégcsak esem eset. A 11-esből goll nemszületett.

A fentiek alapján kérjük a mérkőzés felett olyan formában dönteni hogy vagy 00-ás eredmény alapján a mérkőzést lejátsszotnak tekinteni vagy pediglen semleges pályán a mérkőzést újból lejátsszuk.

Megjegyezni kívánjuk hogy a Technikumi mérkőzésen 8 ember sérült meg vagyis a Dozsa 8 játékosa, ami meghaladja az egész tavaszi forduló összes lesérüléseit.

Sztálinváros 1955 május 23.

Kocsis László
Sport elnök.

Pochner László
Szakosztályvezető.”⁴

⁴ ÁBTL 1.4. Sztálinvárosi Dózsa SK iratai. A szöveget betűhíven, mindenféle magyarázat nélkül

Ebben a tanulmányban elmesélem, hogyan ruháztam fel jelentéssel az iménti rejtélyes szöveget. E példán szeretném ugyanis megmutatni azt a gyakorlatot, amit minden történész ismer, de egyik sem tár fel: hogyan lesz az érthetetlenből érthető, a szövegből forrás, a múlt nyomaiból történelem.

Kocsis László elnök és Pochner László szakosztályvezető közösen írt (?) szövegét olvasva a történész több okból is úgy érezheti magát, mint az a televízió-néző, aki csupán egyetlen epizódot lát egy szappanoperából, és az alapján kell(ene) megértenie (sőt a történésznek megértetnie is) a történéseket.⁵

Először is az idézett sorokból felsejlik jelentéktelen (és jelentéstelen) történéseknek az előzményeire, és az utóéletére vonatkozóan egyetlen szöveget sem ismerek. A legelső osztályú (városi) bajnokságban megrendezett labdarúgó-mérkőzés, illetve az óvásszerű beadvánnyal kapcsolatos esetleges tárgyalás jegyzőkönyvét nem sikerült fellelnem. Az epizód szereplőit sem igen ismerhetem meg. A megnevezett három személy közül az egyik (Pochner László) biztosan,⁶ a többi (Kocsis László és Szebeni Rudolf) pedig valószínűleg már nem él (egy levéltári dokumentumban az olvasható, hogy Kocsis 1923-as születésű,⁷ de minden bizonnyal az ötvenöt évvel ezelőtti mérkőzés legifjabb résztvevője is régen betöltötte már a hetvenedik életévét).

Az események „rekonstruálásában” amúgy sem számíthatnák rájuk, mivel osztom az észlelés és az emlékezés korlátaival, illetve a múlt hozzáférhetetlenségével kapcsolatos közismert belátásokat. Az viszont tagadhatatlan, hogy a szemtanúk bizonyára segítenének nekem a megértésben saját ötleteikkel. Szívós és kitartó munkával talán fel lehetne kutatni a mérkőzés néhány labdarúgóját vagy nézőjét. Én mégis a könnyebb (vagy inkább a nehezebb?) utat választom, hiszen útmutatóm a szokásos eljárást kívánja demonstrálni: én magyarázok.

Másrésről nincsenek rivális történetek sem, amelyekből válogathatnék: Esetünkben csak a Pochner – Kocsis szerzőpáros nézőpontja áll rendelkezésemre.

A történész ekkor dönteni kénytelen. Az egyik lehetőség az, hogy feladja a küzdelmet, mondván „nincsen elég forrás, ennyiből nem lehet megírni semmit”. De megpróbálhatja pusztán a belső szövegösszefüggésekből is értelmezni az elbeszélést. A harmadik út, hogy más szövegeket használ fel interpretációjához, vagyis kontextualizál.

Azt hiszem, az első útra kár szót vesztegetnem, hiszen olyan ritkán (talán túl ritkán) alkalmazzák. A második esetben a következő lehetőség kínálkozik: amennyiben ismerjük a magyar nyelvet, valamint a labdarúgás szabályait, szakzsargonját és gyakorlatát (persze valójában már ezek is kontextusok, így az eljárást helyesebb

---

közli posztmodern alteregóm, az iratot öt éve, levéltári iratrendezési munkája során megtaláló Fu Kornél, aki a következőt üzeni Önöknek: „Az a döntésem, hogy az értelmezéstől eltekintek.”

⁵ A hasonlat Bolgár Dániel találmánya. Bolgár Jan T. Gross világhírű munkáját (*Szomszédok. A jedwabnei zsidók kiirtása*) úgy jellemzi, mintha a *Szomszédok* című magyar teleregényből mindössze egyetlen részt látnánk. BOLGÁR, 2010. 124.

⁶ Pochner László fia, Pochner László – aki a 2010. októberi helyhatósági választásokon független polgármesterjelöltként indult Dunaújvárosban – maga számol be honlapján arról, hogy apja már nem él: <http://pochnerlaszlo.ewk.hu/biografia-magamrol> (2010. november 14.). Ezt az információt megkeresésemre e-mailben is megerősítette. Sajnos sem Kocsis Lászlóról, sem Szebeni Rudolfról nem hallott. Pochner azt írta, csak annyit tud a Sztálinvárosi Dózsáról, hogy édesapja labdarúgója volt a csapatnak, de térdporcleválás miatt abba kellett hagynia a futballt.

⁷ ÁBTL 3.1.9. Vizsgálati dossziék. V-142981 Kocsis László.

lenne pszeudo kontextus nélkülinek nevezni), megkísérelhetjük (re)konstruálni a történeteket, feltéve, hogy hiszünk az ilyen ismeretelméletileg felettébb kétes kimenetelű vállalkozásokban, és referenciálisnak, áttetszőnek, vagy legalábbis hihetőnek és „félíg áteresztőnek” gondoljuk a nyelvet és a szöveget. Emellett elmélkedhetünk azon is, mit akarhat elérni a szöveg szerzője, mik lehetnek szándékai. Ilyen megfontolások alapján készült egyik alteregóm, Re Ferenc olvasata:

Forrásunk szerint 1955. május 22-én Sztálinvárosban helyi bajnoki labdarúgó-mérkőzést játszottak. A végeredményről ugyan nem esik szó a szövegben, de a Dózsa Sportkör minden bizonnyal idegenbeli vereséget szenvedett a Technikum csapatától, ugyanis az egy nappal későbbi, május 23-i dátumú beadvány aláírói (a Dózsa Sportkör két vezetője, Kocsis László elnök és Pochner László szakosztályvezető) vagy 0-0-ás eredmény megállapítását, vagy a mérkőzés semleges pályán való újrajátszását kéri a bajnokságot szervező helyi Társadalmi Labdarúgó Szövetségtől.

A szerzők szerint a játékevezető rosszul bíraskodott, nem vette észre a Technikum játékosai által elkövetett sportszerűtlenségeket, nem adott meg egy jogos büntetőt a Dózsa javára, majd jogtalan tizenegyest ítélt a másik oldalon, amely azonban kimaradt. A hazai játékosok tiltakozását követően a játékevezető visszavonta a Dózsában játszó Szebeni Rudolf már megadott gólját, holott néhány pillanattal korábban még felülbírálta a Kocsis és Pochner szerint tévesen lesállást intő partjelzőt. A szerzők fontosnak érzik megjegyezni, hogy a mérkőzésen kizárólag a Dózsa játékosai sérültek meg, szám szerint nyolcan. Kocsis és Pochner azt állítják, hogy több dózsás labdarúgó sérült meg ezen az egyetlen egy meccsen, mint az összes addigi tavaszi mérkőzésen együttvéve. A szerzők ugyan nem mondják ki, de nyilvánvaló, hogy a játékevezetőt részrehajlással, míg az ellenfél játékosait szándékos durvasággal vádolják. Mindemellett expressis verbis szeretnék elérni a pályán elért eredmény megoáltoztatását.

Tágabb értelemben vett kontextualizáció nélkül azonban nincsen tovább, Re Ferenc elnémul, noha eddig is szerényen teljesített.⁸

Mások szövegeihez kell tehát nyúlnom ahhoz, hogy hihető történelemmé alakíthassam elbeszélésemet. Ezekből az általam tetszés szerint, ám persze a történettudományos diskurzus hatása alatt kiválasztott szövegekből értelmezéseket ismerhetek meg például 1955-ről, vagy Sztálinvárosról, a Dózsáról, a Technikumról, a labdarúgásról, vagy éppen a szereplőkről. Olvashatok arról, milyen politikai események játszódtak le Magyarországon az ötvenes években, illetve milyen jellegű volt a politikai berendezkedés. Olvashatok a labdarúgás, illetve Magyarország társadalomtörténetéről, valamint arról is, hogyan államosították a sportegyesületeket, és hogyan alakultak meg a Belügyminisztériumot reprezentáló csapatokként a helyi Dózsa sportkörök. (Egy levéltári szöveg szerint például 1956 nyarán a Sztálinvárosi Dózsa SK harminchárom tagja közül harminc volt a Belügyminisztérium alkalmazottja.)⁹

⁸ Persze tisztán fikatív szövegekkel is megírhatnánk a mérkőzés, illetve előzményeinek és utóéletének történetét. Ez esetben azonban a történelmi szöveget befogadó (minta)olvasó nehezen tudná megkülönböztetni az elvárásainak (a múlt valóságának rekonstrukciója, szerencsésebb esetben reprezentációja iránti igény) megfelelni nem akaró történetíró irántól. Mindezt mérlegelve ezúttal eltekintek ettől a megoldástól, bármennyire is vonzódik hozzá radikálisan posztmodern alteregóm: Séma Simon (más néven Simon Sámán).

⁹ ÁBTL 1.4. Sztálinvárosi Dózsa SK iratai

Lapozgathatok történeti monográfiát a szocialista mintavárosról, Sztálinvárosról, megtudhatom, mire utal a szerző szerint a Technikum elnevezés, szemügyre vehetem Sztálinváros egykorinak mondott szkennelt térképét,¹⁰ hogy megnézhessem, hol helyezkedik el rajta a Technikum városrész. És így tovább.

Induljunk el az utoljára említett vonalon! Horváth Sándor *A kapu és a határ: mindennapi Sztálinváros* című könyvében a *Sztálinvárosi Híradó* elnevezésű helyi újság szövegei alapján teremti meg a Technikum negyed általa egykorinak vélt mentális térképét. De beszéljen helyettem a vendégszöveg: „Nemhogya a járdák nem készültek el, de a vakolat is évekig hiányzott az épületekről. Általában a Technikum negyedben kaptak lakást a belváros külső részein megszűnő munkásszállók lakói, akik mondhatni rosszabb körülmények közé kerültek. Nem volt központi fűtés, ezért a fűtést itt is többnyire a lakásokban vágták. A közvilágítás és a lakások világítása általános probléma volt a negyedben. A hírlap tudósításaiból úgy tűnt, a falusi eredetű munkások aránya a véglegesnek épített házak között valószínűleg itt volt a legmagasabb. Nem csoda, hogy a falvakból jött munkások továbbra is állatokat tartottak, amire a kétszoba »összkomfortos« lakások nem voltak alkalmasak. 1954 októberében jelent meg a helyi hírlapban: a kora reggel sétáló embert a kakasok kukurikúja és a tyúkok kotkodácsolása szórakoztatja, de hallható az előszobákban tartott kecskék mekegése is, sőt a fürdőszobai kacsák is társulnak a hangzavarhoz. A hírlap többnyire a negatív tényezőket emelte ki a negyeddal kapcsolatban. Eszerint a környéken gyakoriak voltak a verekedések. A negyedet szinte ellepte a sár, amire az ott lakók sokat panaszkodtak. A sártenger olyan mély volt, hogy a szülőknek a hátukon kellett átcipelni gyerekeiket a távoli óvodákba, mivel a közelben hosszú időn keresztül nem volt óvoda. A barakkokból menekülő önkényes lakásfoglalók ellepték az évekig félig kész állapotban álló házakat.”¹¹ Horváth értelmezésében tehát a Technikum alacsony státusú homogén „prolinegyednek”, sőt „szegénynegyednek” számított a helyiek szemében, ahol az alapvetőnek gondolt infrastruktális beruházások is elmaradtak.

Máshol olvashatók a két szerző, Kocsis László és Pochner László foglalkozásáról és lakóhelyéről: levéltári anyagok szerint mindketten rendőrök (Pochner a helyi államvédelmi kirendeltség politikai nyomozótisztje, Kocsis pedig egyenesen városi rendőrkapitány), egyúttal a kivételezett helyzetűnek gondolt belváros lakói is voltak. Kocsis a Május 1. utcában, Pochner pedig a Kilián György utcában lakott.¹² Márpedig Horváth Sándor úgy találta, hogy „a belváros, azon belül a Május 1. utca környéke előkelőbbnek számított, mint bármely más hely a városban”.¹³

Horváth részletesen ír a sztálinvárosi kocsmákról.¹⁴ Szerinte az ötvenes években az alacsony státusúnak gondolt közönség látogatta kocsmákat (mint például a technikumiakat) a „rendteremtést” ígérő, 1953-ban tanácselnökké választott Tapolczai Jenő utasítására a rendőrök rendszeresen ellenőrizték. Horváth felhasznált szövegei szerint „a rendőrök durván léptek fel a »részegeskedők« ellen, a tanács

¹⁰ Dunaújváros 2400 városörténet honlap: http://sztalinvaros.uw.hu/egyeb/sztalinvaros_1959.jpg (2010. november 14.).

¹¹ HORVÁTH, 2004. 42–43.

¹² ÁBTL 2.8.1. A/25. ÁBTL 3.1.9. V-142981. A rendőrök privilegizált lakáshelyzetére utal, hogy a Kocsis vizsgálati dossziéjában található rendőri tanúvallomások szerzőinek neve mellett szintén belvárosi lakcím (Május 1. utca, illetve Beloianisz utca) olvasható.

¹³ HORVÁTH, 2004. 40.

¹⁴ HORVÁTH, 2004. 158–172.

gyakran szabálysértési eljárást indított, a helyi hírlap pedig közölte nevüket. Mindez tovább stigmatizálta a kocsmák törzsközönységét”. Horváth ehhez kapcsolódóan idéz Sztálinváros Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága üléseinek jegyzőkönyveiből: „Nemegyszer maguk a rendőr elvtársak provokálnak ki botrányokat, hatóság elleni erőszakot.”¹⁵ Horváth (mint ahogyan az történészhez illő) végül jelentést is tulajdonít a kocsmák rendőri ellenőrzésének: „A hivatalos diskurzusban a kocsmái kultúra azért jelent meg »ellenkultúraként«, mert hivatalosan stigmatizálni szándékoztak minden olyan jelenséget, amelyet nem terveztek előre [...] A kocsmákat és közönységüket nem a városhoz és nem a szocializmushoz méltó jelenségnek bélyegezték, mivel a hivatalos elképzelések szerint a kocsmái élet az erkölcsösség és az »illendő« életvitel ellensége. [...] A sztálinvárosi rendőrség kocsmák elleni intézkedéseiben 1954-től – a város társadalmi szerkezetének megváltozásától – kezdve felfedezhető egy sajátos, informális osztályozási rendszer. Eszerint a rendőrség szemében léteztek elfogadható és nem elfogadható kocsmák. A magasabb osztályú vendéglátóhelyek a belvárosban – magasabb társadalmi státussal bíró közönységük miatt – rugalmasabb elbánásban részesültek, ezzel szemben a segédmunkások által látogatott kocsmák közönysége ki volt téve a rendőrség gyakori razziáinak. [...] A szocialista város tervezőinek elképzeléseit – amely szerint a városban élő emberek mindennapi tevékenységének átláthatónak és ellenőrizhetőnek kell lennie – a rendőrség és a tanács a belvárosi kocsmák elleni harcban, illetve azok »megtisztításában« vélte megvalósíthatónak. Ez hozzájárult ahhoz, hogy a kortársak számára a kocsmák ne csak a szabadidő eltöltésének egyik lehetséges helyszínét, hanem a hatalommal szembeni ellenállást is szimbolizálják a mintavárosnak szánt szocialista városban.”¹⁶

A következő oldalakon a szerző hosszasan ír az úgynevezett jampecokról. Horváth szerint a jampec fogalma a közvélemény előítéleteinek terméke. A szerző úgy véli, hogy „a jampec a hivatalos diskurzusban az erkölcsi romlottság mellett az »antidivat« megjelenítőjének is számított. Emellett a domináns társadalom számára a jampec-jelenség testesítette meg a fiatalok bandái által létrehozott normákat. Ezért ha valakit »lejampeceztek«, azt szimbolikusan egy olyan banda tagjának is tarthatták, amely elveti a domináns társadalom normáit, és helyette saját szabályokat hoz létre.”¹⁷ Horváth azt állítja, hogy Sztálinvárosban a „munkáslakta kerületekben” (így például a Technikumban) jöttek létre a jampecok bandái. A jelentésadó történész a következőképpen értelmezi a helyi tanácsi iratokat: „Az utcai bandákkal a tanácsi üléseken elsősorban »kamaszkorú bűnözőbanda«-ként foglalkoztak. A bandatagságot a köztudatban egybemosták a fiatalok bűnözéssel, amit a város »prolinegyedeiben« (Technikum, barakkvárosok) tartottak a legelterjedtebbnek.”¹⁸ Horváth szerint „a jampecok nem egyszerűen »lázadtak« a meglévő normák ellen, hanem »mások« szerettek volna lenni, mint ahogyan azt a többség előírta.”¹⁹

Eleget olvastam, jöhet a „talált tárgy megtisztítása”. Társszerzőim szövegeinek, főként Horváth sorainak felhasználásával és némi fantázia segítségével domináns énem, Nagy-Csere Áron „átlagtörténész” most már jelentést tulajdoníthat a nemrég még talányosnak tűnő szövegnek. Íme egy megoldás a feladványra:

¹⁵ Mindkét idézet: HORVÁTH, 2004. 170.

¹⁶ HORVÁTH, 2004. 171.

¹⁷ HORVÁTH, 2004. 178.

¹⁸ HORVÁTH, 2004. 180.

¹⁹ HORVÁTH, 2004. 183.

A szöveg szerint 1955 májusában a magyarországi kommunista diktatúra néhány éve alapított mintavárosában az állam erőszakszervezetének (rendőrség) önreprezentálására újonnan létrehozott labdarúgócsapat – amelynek vezetői abból adódóan, hogy a BM a lakáselosztásoknál privilegizált helyzetben volt, a kiemelt státusúnak gondolt belvárosban laktak – a Sztálinváros mentális térképén lenézett prolinegyedként szereplő Technikum városrész lokális identitást megjelenítő csapata ellen vendégszerepelt.

A legfontosabb közösségi térként funkcionáló kocsmák állandó rendőri ellenőrzése, valamint a negyedben élő deviánsnak minősített fiatalok rendszeres zaklatása minden bizonynyal kiélezhette a technikumi fiatalok és a rendőrség közötti feszültséget. Ezt fokozhatta a rendőrök lakóhelyi elkülönüléséből, vagyis kiváltságos lakhatási körülményeiből fakadó ellenérzés, valamint a technikumi lokális identitás. Ezeknek a fiataloknak azonban csupán korlátozott (de legfőképpen: súlyos következményekkel járó) lehetőségeik voltak a rendőrökkel szembeni nyílt ellenállásra és fizikai erőszakra, így csakis szimbolikus erőszakkal vághattak vissza, jelesül egy labdarúgó-mérkőzés során. A Technikum csapatának tagjaiként ugyanis – hacsak bő másfél óra is – a lakónegyed fiatal férfiai egyenrangúvá válhattak a számukra az elnyomó hatalmat megtestesítő rendőrökkel (a Dózsa játékosai között ráadásul feltűnhettek a lakosság többségét rettegésben tartó, egyes szövegekben a párt öklének nevezett államvédelem munkatársai is), sőt le is győzhették őket. A futballpálya tehát alkalmas terepnek bizonyult a politikai véleménynyilvánításra és szembeszegülésre. Akárcsak egy Bahtyin által elképzelt középkori karneváli forgatagban, rövid időre itt is eltűnhettek a fejekben meglévő társadalmi különbségek és hatalmi viszonyok, sőt a szerepek teljesen fel is cserélődhettek. Az álarcot és a jelmezt itt a mez, a nadrág, a sportszár és a stoplis cipő helyettesíthette. Az egyik csoport a „fakabátokat”, a tányérsapkákat és a gumibotokat, a másik a csőnadrágokat, a cowboy kalapokat és a gumitalpú cipőket vethette le, és a pályán könnyen előfordulhatott, hogy a „jampec szívatta a fakabátot”. Ekkor a játékvezető is nyugodtan mondhatta a Dózsa uralmi pozícióhoz szokott reklamáló játékosainak és vezetőinek, „hogy a páján ő a bíró és a pája ura”. Aki előző éjszaka még a személyi igazolványokat kérhette a swingelő jampiktól, annak most valószínűleg azt is el kellett viselnie, ha becsúszva vették el tőle a labdát.

A beszámoló alapján a szimbolikus harc végül mégis fizikai erőszakba torkolt, de a (jel) mezek nem kerültek le: a magukat a mindennapokban nagy valószínűséggel megalázottnak érző emberek a labdarúgás szokott keretein belül maradván a lehető legkeményebben megbüntették elnyomóikat. A diktatúra sokak által mindenhatónak tartott erőszakszervezetének hatalma ezek szerint nem érvényesült egy legalsó osztályú csapat futballpályáján. Persze az ellenszegülés nagy kockázattal járt: könnyen elképzelhető, hogy néhány szombat estével később a kocsmában razzizáló, kulcsfontosságú felépült rendőrnek még mindig az motoszkált a fejében, hogy a Dózsa meg nem adott gólja les volt-e vagy sem, és e kérdésben elfoglalt határozott álláspontjának nyomatékot adhatott azzal, ha könnyebben eljár a keze, amikor egy focista „jampi” „szemtelenkedett”.

Hát valahogy így, ilyen esetlegesen ad jelentést a történész, így lesz a szövegből forrás, a múltból történelem.²⁰

²⁰ Persze a példa megtisztított, hiszen általában nem egy véletlenül talált szöveghez keresünk kontextusokat, hanem épp fordítva, már a dokumentum megtalálása is egy előzetes értelmezés eredménye. Őszintén szólva, domináns énem interpretációja azonnal körvonalazódott a fejemben előzetes olvasmányélményeim alapján, amint elolvastam a forrást.

Felhasznált irodalom és rövidítések

- ÁBTL Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
- 1.4. Államvédelmi Hatóság (ÁVH) iratai. Sztálinvárosi Dózsa SK iratai.
  - 2.8.1. Az állambiztonsági szervek nyílt állományú alkalmazottainak iratai. BM Fejér megyei személyi gyűjtők. A/25. Pochner László.
  - 3.1.9. Vizsgálati dossziék. V-142981 Kocsis László.

ÁRKOSI RÉVÉSZ

- 2010 ÁRKOSI RÉVÉSZ László: Igen kínos – Tőkés László különös közbenjárásai. *Népszabadság Online*, 2010. október 25. [http://nol.hu/kulfold/igen_kinos_-_tokes_laszlo_kulonos_kozbenjarasai] 2010. november 14.

BOLGÁR

- 2010 BOLGÁR Dániel: Volt-e vagy sem? Traumatikus történés és történeti elbeszélés. *BUKSz*, 22. (2010) 2. sz. 121–126.

HORVÁTH

- 2004 HORVÁTH Sándor: *A kapu és a határ: mindennapi Sztálinváros*. Budapest, MTA TTI, 2004.

N. N.

- 2010 N. N.: Tőkés nem kért előnyt fia számára, csak apaként cselekedett. *Népszabadság Online*, 2010. október 26. [http://nol.hu/kulfold/tokes_nem_kert_elonyt_fia_szamara_csak_apakent_cselekedett] 2010. november 14.